

այս վայրկենին մեր ձեռքում եղած իսկական, անգնահատելի, անդառնալի բարիքներ: Ժամանակ է զգաստանալու և իսկական բարին որոնելու, — որոնելով՝ մեր ունեցած իւրաքանչիւր փոքրիկ կարողութիւնը դորձ դնելու, որպէս զի զանեկք և արդիւնաւորենք, զի «ՈՐ ոք զիտիցէ զբարին, և ոչ առնիցէ, մեղք են նմա»:

Կ. Վ.

Ի՞նչ ՊԵՍ ՊԵՏԲ Է ԱՊՐԵԼ ԵՒ Ի՞ՆՉ Է ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ*.

Ա.

Ի՞նչպէս պէ՛տք է ապրել.

Մարդու յեղյեղուկ մտածողութեանց յոգնեցուցիչ բազմազանութեան մէջ կայ մի ճշմարտութիւն, որ ամէնքը ընդունում են և առանց որի միտք, նպատակ և կեանք չկայ: Այդ ճշմարտութիւնը, որ նոյն իսկ բացասութեան ամենամոլեռանդ ոգին չի կարող թխտել, մարդու բանական տրարած լինելն է:

Ընդունելով մեր բանական լինելը, չենք կարող չընդունել, որ կարող և պարտաւոր ենք բանական կեանք վարել: Եւ ահա մեր առաջ ծագումէ՝ ի՞նչպէս պետք է ապրել — անխուսափելի և օրհասական հարցը:

Ամեն ժամանակներում մարդս զբաղուել է, և չէր կարող չզբաղուել, այդ հարցով: Բանական մարդը, որ ազատ է անօրինելու իւր կեանքը, չի կարող չտալ իրան այդ հարցը իւր բանական և ազատ գոյութեան ամեն մի վայրկեանում: Ներկայումս, երբ մարդկութիւնը յանուն բանական

* Ն. Նեպլուսին «Что есть истина» գրքէջ

նութեան հրաժարում է դարաւոր հաւատալիքներից և յանուն ազատութեան դրդուեցնում է հինաւորաց հաստատութեանց հիմքերը, այդ հարցը մեր առաջ է ելնում աւելի սպառնական կերպով, քան երբեկիցէ:

Ո՛վ բանական և ազատ մարդ, ասան, ինչպէս պէտք է ապրել Վանքի, եթէ դու չես վճռել այդ հարցը եթէ դու կեանքի բանական նպատակ չունիս, քո կեանքը չի կարող բանական լինել: Խեղճ բանական արարած, բանականութիւնդ կը թունաւորէ քո գոյութիւնը՝ մերկացնելով աննպատակ և ոչ բանական կեանքիդ իւրաքանչիւր քայլափոխի այլանդակութիւնը: Խեղճ ազատ մարդ, պատահական հանդամանքների, մտքի տատանման, բուռն կրքերի արհամարհելի ստրուկ: Մարդկութիւնն ամէնից բարձր է դասում իւր բանականութիւնը: Խեղճ թուում է թէ՛ ժամանակ է համոզուելու, որ բանականութիւնը երկսայրի սուր է: Մենք կամենում ենք օգտուել մեր ազատութիւնից, ժամանակ է հասկանալու, որ այդ էլ երկսայրի սուր է, ազատութիւնը անխուսափելի կերպով մեզ դէպի սուր կրքերի ստրկութիւնը կը տանէ, եթէ մենք ազատաբար չընտրենք բարձր և բանական նպատակներ:

Հետեւապէս, եթէ չենք կամենում հրաժարուել մեր բանական արարած լինելու իրաւունքից, պէտք է վճռենք՝ ինչպէս պէտք է ապրել—օրհասական հարցը: Պա պարապ մտքի վերացական մի հարց չէ, այլ կենսական հարց, առանց որի չենք կարող բանական կեանք ունենալ: Ոչ մի դիտութիւն այդ հարցին պատասխան տալ չի կարող: Այդ հարցը վճռելու համար պէտք է պատասխան տալ մի շարք իրար հետ շաղկապուած նոյնքան օրհասական, նոյնքան կենսական որիչ հարցերի, որոնք ի միասին ընդգրկում են գոյութեան մեծ խորհարդը:

Ձի կարելի վճռել ինչպէս ապրելու հարցը, կեանքի վերջնական նպատակը չգիտենալով, չի կարելի վճռել կեանքի վերջնական նպատակի հարցը, երկրային կեանքի նպատակը չհասկանալով, և ահա մենք կանգնած ենք դէմադէմ՝ յաւիտենական ճշմարտութեան խորհրդաւոր հարցի առաջ:

Տիեզերական հարցերին ջանում են պատասխանել փիլիսոփաները: Եթէ նրանք տկարամիտ են, խօսում են բթամտութեանը յատուկ աներեւ յանդգնութեամբ, եթէ հանճարեղ են, համեստութեամբ առաջարկում են իրենց ենթադրութիւնները, մտածելով որպէս Պլատոնը. «Մենք կ'ապաստենք նորան, լինի դա Աստուած կամ Աստուծոց ներշնչութեամբ մարդ, որ մեզ կուսուցանէ և կրքանայ մեր աչքերի կողմը»:

Յանուն Աստուծոյ պատասխանում են այդ հարցերին կրօնների հիմնադիրները:

Այդ հարցերի պատասխանը աշխարհ բերաւ բարձրագոյն բանականութեան լուսով ամբողջովին լուսաւորուած՝ «Լոյս ի լուսոյ, Աստուած ճշմարիտ յԱստուծոյ ճշմարտէ», մեր Տէր Յիսուս Քրիստոս:

Քանի դեռ մարդիկ հաւատում են, ընդունում են որեւէ կրօն, նորա պատասխան ունին «ինչպէս պէտք է ապրել» հարցին: Հէնց որ մարդ հրաժարուում է հաւատալու ի վերջնական եղած յայտնութեանը, դրանով նա հրաժարւում է բանականօրէն բացարձակ ճշմարտութիւնը որոնելու, ևս առաւել երկրաւոր կեանքի ու նորա վերջնական նպատակի հարցերին պատասխանելու հնարաւորութիւնից, որով կորցնում է իւր ոտի տակի հողը՝ ինչպէս պէտք է ապրել հարցը վճռելու համար: Լինի նա տգէտ մարդ, թէ մի մեծ փիլիսոփայ, այդ միևնոյն է. նա անխնայաբար կերպով խորասուզում է հակառակ ենթադրութիւնների քառսի մէջ և նորա ամբողջ կեանքը դառնում է անմիտ սովորութիւնների և նոյնչափ անմիտ հրապոյրների խայտաճատուելի մի խառնուրդ:

Այս չէ՛ արդեօք ժամանակակից մարդկութեան ծանր դրութեան գլխաւոր պատճառը: Ոմանք հրաժարւում են հաւատից գիտակցաբար, իբր յանուն բանականութեան. ոմանք չեն գիտակցում իրենց անկումը, ճշմարիտ հաւատը և ըստ հաւատոյ կեանքը փոխարինելով սնահաւատութեամբ և բարեպաշտութեան արտաքին սովորութիւններով: Դոցա բոլորի համար բացարձակ ճշմարտութիւն գո-

յութիւն չունի, բանական կեանք անհնար է:

Միմիայն նորա համար բացարձակ ճշմարտութիւն կայ և բանական կեանք վարել հնարաւոր է, ով հեղութեամբ ընդունում է Աստուածային Յայտնութիւնը՝ նուիրելով իւր բանականութեան բոլոր ոյժերը հասկանալու համար մեռցնող դրի տակ թաքնուած կենդանարար հոգին: Իսկ ով դռնօղբար, յանուն բանականութեան հրաժարում է հաւատալուց, նորա համար բացարձակ ճշմարտութիւն դոյութիւն չունի, նա բանական կեանք վարել չի կարող:

Բ.

Ի՞նչ է նամարտութիւնը.

Այն բոլորից, երբ առաջին անգամ գիտակցում ենք մեր բանական և ազատ լինելը, մեր մէջ ծագում են հետեւեալ հարցերը. ինչպէս պէտք է ապրել և ի՞նչ է ճշմարտութիւնը:

Շատերը կարծում են, որ բացարձակ ճշմարտութեան հարցը մի այնպիսի փիլիսոփայական վերացականութիւն է, որով զբաղուել կարող են միմիայն վերացական մտածողութեան մառախլապատ չրջաններում սաւառնող մարդիկ, և որ կեանքի մարդու համար ոչ միայն դիւրին է զանց անել այդ հարցը, այլ նոյն իսկ անվայելուչ և ծիծաղելի է դորանով զբաղուելը:

Յամենայն դէպս, անկախ այն բանից, թէ մենք ինչպէս ենք վերաբերւում այդ հարցերին, դրանք դրուած են մեր առաջ, և առանց վճռելու այդ տիեզերական հարցերը մենք չենք կարող մի բանական քայլ անել, մի բանական խօսք ասել:

«Ի՞նչ է ճշմարտութիւնը»: Այս հարցով Պիղատոսը ընդհատեց իւր խօսակցութիւնը Քրիստոսի հետ, չսպասելով պատասխանի: Այդ հարցը իսկապէս հարց չէր, այլ համոզուած սկեպտիկի մի բացականչութիւն. Պիղատոսը

այն աստիճան հաւատացած էր, թէ ոչ ոք չի կարող այդ հարցին պատասխանել, որ նորա մտքովն անգամ չէր կարող անցնել պատասխանելու միջոց տալ Քրիստոսին: Դա մի արհամարհական բացականչութիւն էր դէպի այդ, իւր աչքում, հասարակ հրէան, որ խօսում էր մի հարցի մասին, որ չարաչար կերպով զբաղեցրել էր ամբողջ շարք փիլիսոփաների մտքեր և մնացել դարձեալ իբրեւ մի անլուծելի և խորհրդաւոր հանելուկ:

Բացարձակ ճշմարտութիւնն է միմիայն ճշմարտութիւն, յարաբերական ճշմարտութիւն չկայ և չի էլ կարող լինել: Հասնել բացարձակ ճշմարտութեան ճանաչողութեան ինքնուրոյնաբար, այն ենթադրութիւնների օգնութեամբ, որոնք ծագում են մարդու սահմանափակ մտքում՝ զգայարանների խաբուսիկ դործունէութեան շնորհիւ, անհնար է:

Բացարձակ ճշմարտութեան ճանաչողութիւնը մարդուն տալ կարող է միմիայն Աստուած: Խլեցէք մարդուց առ Աստուած ունեցած հաւատը, բացարձակ ճշմարտութեան դադափարը նորա համար ամբողջովին կը կորցնէ իւր նշանակութիւնը: Նոյն իսկ հաւատալով Աստուծոյ գոյութեանը, բայց չընդունելով, որ երկրի վերայ տեղի է ունեցել Աստուածային Յայտնութիւնը, որ Աստուած ուսուցել է մարդկանց գոյութեան բացարձակ ճշմարտութիւնը, չի կարելի ընդունել, որ այդ ճշմարտութիւնը յայտնի է երկրի վերայ:

Պիղատոսը Քրիստոսին Աստուած չճանաչելով, չէր կարող սպասել նորանից իւր տուած հարցի պատասխանը, չէր կարող նաեւ ընդունել բացարձակ ճշմարտութիւնը ճանաչելու հնարաւորութիւնը երկրի վերայ:

Մենք, քրիստոնեաներս, Քրիստոսին Աստուած ենք ճանաչում. սակայն և այնպէս մեզնից շատերը ընդունակ են կրկնելու հեթանոս Պիղատոսի հարցը նոյն իսկ մտքով, որով նա առաջարկեց՝ որպէս արհամարհական ցաւակցութիւն այդ անլուծելի հարցով զբաղուողին, որպէս խոր համոզմունք, որ այդ հարցը լուծել անկարելի է:

Չեմ խօսում այլեւ նրանց մասին, որոնք գիտակցաւ

բար հրաժարուել են Քրիստոսից և քրիստոնէի անունը կրում են միմիայն այն պատճառով, որ օրէնքը կամ գործնական կեանքի իմաստութիւնը այդպէս է պահանջում։ Չընդունելով Քրիստոսին, չհաւատալով Աստուածային Յայտնութեանը, ժխտելով, գուցէ, նոյն իսկ Աստուծոյ գոյութիւնը, այդ քաղաքագէտ—քրիստոնեաները Պիղատոսի հետ միասին անհրաժեշտաբար պէտք է ժխտեն նաև ճշմարտութիւնը ճանաչելու կարելիութիւնը։ Խօսքս հաւատից անդիտակցաբար հեռացածների մասին է, որոնք ըստ սովորութեան շարունակում են իրենց հաւատացեալ համարել, արտաքին պաշտամունքի ծէսերը կատարել, մինչդեռ կենդանի հաւատը վաղուց մարել է նրանց մէջ՝ մարել է մինչ այն աստիճան, որ ճշմարտութիւնը չհասկանալու խնդրում՝ նոքա հաւասարուել են հեթանոս Պիղատոսին։ մարել է մինչ այն աստիճան, որ այլևս անկարող են քրիստոնէաբար մտածել, զգալ, և նրանց կեանքի իւրաքանչիւր քայլափոխը ծառայում է որպէս ապացոյց Քրիստոսի տուած ճշմարտութիւնից լուելեայն հրաժարուելուն։ Չկայ և չի էլ կարող լինել յարաբերական ճշմարտութիւն։ չկայ և չի էլ կարող լինել յարաբերական հաւատ։ Յարաբերական ճշմարտութիւն, յարաբերական հաւատ խօսքերը ամենևին միտք չունին։ Կայ միմիայն բացարձակ ճշմարտութիւն կամ բոլորովին չկայ։ Կայ միմիայն բացարձակ հաւատ կամ բոլորովին չկայ։ Յարաբերական ճշմարտութիւն, յարաբերական հաւատ խօսքերով մենք ասած ենք լինում թէ՛ ճշմարտութեան հետ խառն է և ստութիւն, թէ՛ հաւատի հետ խառն է և կասկածանք։ Մեծ մասամբ միմիայն խաբում ենք մեզ, ծածկելով երեխայաբար վարագոյրի ետև մեզ համար անախորժ այն գիտակցութիւնը՝ թէ մենք ճշմարտութիւն չենք ճանաչում, թէ մենք հաւատ չունինք։

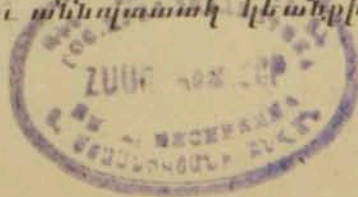
Ձի կարելի հաւատալ Քրիստոսին և չխոստովանել, որ նա աշխարհ բերաւ բացարձակ ճշմարտութիւնը, բացարձակ լոյսը երկնաւոր լոյսից, Աստուածային յաւիտենական արդարութիւնը՝ որ ճշմարիտ և սուրբ են նորա խօսքերը։ «Բայց ես յայդ իսկ ծնեալ եմ և ի դոյն իսկ եկեալ եմ

յաշխարհ, զի վկայեցից ճշմարտութեանն» (Յով. ԺԸ, 37.), «Սուրբ արա զնոսա ճշմարտութեամբ քով, զի քո բանդ ճշմարտութիւն է» (Յով. ԺԷ, 17.). «Եւ ի վերայ նոցա ես սուրբ առնեմ զանձն իմ, զի եղիցին և նոքա սրբեալք ճշմարտութեամբ» (Յով. ԺԷ, 19.). «Ես եմ ճանապարհ և ճշմարտութիւն և կեանք» (Յով. ԺԴ, 6.): Բանական արարածը՝ ընդունելով որ Քրիստոս աշխարհ բերաւ բացարձակ ճշմարտութիւնը, չի կարող չաշխատել հասկանալու այդ ճշմարտութիւնը՝ աչք ունենալ և չուզենալ տեսնել, ականջ ունենալ և չկամենալ լսել: Բանական արարածը հասկանալով բացարձակ ճշմարտութիւնը, չի կարող չուզենալ ապրել բանականօրէն, չկամենալ համաձայնեցնել իւր միտքը, զգացմունքը և կեանքի ամբողջ ընթացքը այդ ճշմարտութեան հետ:

Եթէ մեր միտքը, զգացմունքը, մեր կեանքի ամբողջ ընթացքը մի անընդհատ բացասութիւն, մի բողոքող հակաութիւն է Քրիստոսի տուած ճշմարտութեան նկատմամբ, մենք մեղ չխաբենք մի ինչ որ յարաբերական, թոյլ հաւատի առարկութեամբ: Կարելի է միմիայն հաւատալ կամ չհաւատալ: Եթէ մենք բացարձակ հաւատ չունինք, մենք չենք հաւատում Քրիստոսին: Նա ասում է. «Ես եմ ճանապարհ և ճշմարտութիւն և կեանք». եթէ մենք ընդունակ ենք հեթանոս Պիղատոսի հետ միասին կասկածաբար հարցնելու. «Զինչ է ճշմարտութիւն», Քրիստոսի ցոյց տուած ճանապարհից յամառաբար շեղուելով, եթէ ընդունակ ենք կարծելու, որ մեր կեանքը նորա վարդապետութեան հետ համաձայնեցնել անհնարին է, — նշանակում է, որ մենք չենք հաւատում Քրիստոսին, որ մեր մէջ ոչ մի յարաբերական հաւատ չկայ, այլ միմիայն բացարձակ անհաւատութիւն, որը մենք վախենում ենք խօսքով արտայայտել, դուցէ և, մեր վախկոտ սնահաւատութեան սլաւճառով, վախենում ենք խոստովանել նոյն իսկ մեր հոգու խորքում:

Հետեալէս, ով չի հաւատում Աստուածային Յայտնութեան, նա չի կարող բանականօրէն որոնել բացարձակ ճշմարտութեան գիտութիւնը, ով հաւատում է Քրիստոսին,

խոստովանում է Նորա կենդանի Աստուծոյ Որդի լինելը, չի կարող չխոստովանել Նորա վարդապետութեան բացարձակ ճշմարտութիւնը: Մենք անպատճառ պէտք է ընտրենք երկուսից մեկը: Հաւատալ Քրիստոսին, երկիւղածութեամբ ընդունել Նորանից Աստուածային կամքի արդարութեան յաւիտենական ճշմարտութիւնը և նուիրել մեր բոլոր մտաւոր, բարոյական և նիւթական ուժերը բանականօրէն համաձայնեցնելու մեր կեանքը հաւատի հետ, կամ հրաժարուել Քրիստոսին հաւատալուց, չընդունել Աստուածային Յայտնութիւնը, հրաժարուել բացարձակ ճշմարտութիւնը ճանաչելու հնարաւորութիւնից, հրաժարուել նաև բանականօրէն գոյութիւն ունենալու կարելիութիւնից, մասնուել յուսահատութեան կամ աննպատակ աճեցման՝ խեղդելով տիեզերական արդարութեան և կեանքի նպատակի բացարձակ անհասկացողութեան սոսկալի գիտակցութիւնը աննպատակ և ունայն զրազմունքներով կամ խայտաճամուկ դուարձութիւնների արեւցութեամբ: Մենք ծնուել ենք քրիստոնեայ երկրում, մենք ունինք մի գիրք, որ, բոլոր պաշտօնական խոստովանութեան, պարունակում է իւր մէջ բացարձակ ճշմարտութեան գանձը, Աստուածային Յայտնութեան լոյսը և պէտք է ծառայէ որպէս հիմք մասնաւոր, հասարակական և պետական կեանքի, այդ գիրքը Աստուածաշունչն է: Գիտենք արդեօք Նորա բովանդակութիւնը: Զգտում ենք արդեօք համաձայնեցնել մեր կեանքը նրա հետ, որ իբրև Աստուածային արդարութեան յաւիտենական ճշմարտութիւն ենք ընդունում: Եթէ նրա մէջ է խկապէս բացարձակ ճշմարտութիւնը, չէ որ նա մի լոյս է կեանքի խաւարի մէջ, գոյութեան նպատակի մեծ յայտնութիւն, բանական կեանք վարելու ճշմարիտ ուղեցոյց: Ո՞վ կեանքի խորհրդաւոր և սուրբ գիրք, արդեօք լաւ ենք իւրացրել քո կենարար բովանդակութիւնը, կան արդեօք բանական հիմքեր դէպի քեզ ունեցած մեր անտարբերութեան համար, թէ՞ մենք կենդանի ջրի, բացարձակ ճշմարտութեան ուրիշ աղբիւր ենք դառել, թէ՞ մեզ պատել է չհաւատացող մարդու աննպատակ կեանքի քնէած անտար-

1285-54

բերութիւնը, որի համար աւելի դիւրին է, անտես առնելով Աստուածաշունչը, հեղնաբար կրկնել հեթանոս Պիղատոսի հետ. «Զինչ է ճշմարտութիւն»:

Թարգմ. Մամբրէ վարդապետ

«Չայն բարբառոյ յանապատի, պատրաստ արարէ՛ գնանապարհ Տեսուն եւ ուղիղ արարէ՛ զգաւիղս Աստուծոյ մերոյ»:

Հրէաստանն այլ ևս չունէր այն երջանիկ և բարեբաւտիկ օրերն, ինչ որ էր Դաւթի և Սողոմոնի թագաւորութեանց ժամանակ. գրեթէ Սողոմոնի փառաց հետ անդառնալի անցաւ այն երջանկութիւնն և փառաւորութիւնն. երբ նորա մահից յետոյ բաժնուեցաւ թագաւորութիւնն երկուսի, հետզհետէ ժողովրդոց սիրտն էլ բաժնուեցաւ երկուսի. Աստուածային օրէնքը դարձաւ նոցա համար երկրորդական բան, Աստուածային երկիւղն հեռացաւ նոցա սրտից, և նոցա մէջ մուտք գտան հարեան ազգաց կրօնական սովորութիւններն, մոլար և զաղրալի դրոշեալների երկրպագութիւնն, մոռացան այն Աստուծոյն, որ իրենց գերութիւնից և ստըրկութիւնից ազատել էր և պատուաւոր դիրք տուել, այն է թագաւորութիւն, քահանայութիւն, բարերար և կեանք պարգևող օրէնքներ: Այլ ի սկզբանէ ինչպէս էին բիրտ և խստապարանոց, նոյնն էլ մնացին և աւելի վատթարացան նորանոր սովորութիւններով, մանաւանդ երբ օտարի լծի տակ ընկան գերութեան ժամանակ. նոցա վերայ շատ քիչ ազդեցութիւն էին արել Աստուածային օրէնքներն. այդ պատճառաւ գրեթէ միշտ հրապարակ էին գալիս Աստուածային պատգամախօսներ, որոնք աներկիւղ՝ նոցա կատարած չարիքներն և անօրէնութիւններն հրապարակաւ երեսներին տալով, յանդիմանում էին, և փոխարէնը՝ ոչ միայն